

KATSAUS ALKUVUODEN 2009 TOIMINTAAN

Kuluttajatutkimuskeskuksen toiminta on alkuvuodesta edennyt tulossopimuksen ja sisäisen toiminta- ja taloussuunnitelman mukaisesti. Tutkimushankkeet ovat käynnistyneet suunnitellusti ja edenneet sovitusti. Odotetut tuotomäärät samoin kuin tulorahoitus näyttävät toteutuvan. Sekä tutkimus- että hallintohenkilöstö on venynyt tulos- ja kehittämishaasteiden edessä. Talous on hallinnassa, mutta talous- ja henkilöstöhallinnon palveluiden siirrosta palvelukeskukseen aiheutuvat kustannukset ovat suurelta osin vielä arvailujen varassa. Lasku on kuitenkin mittava ja rahoituslähde epäselvä.

1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Sektoritutkimuslaitoksille asetettujen tavoitteiden mukaisesti Kuluttajatutkimuskeskuksen vastuulla on alan ainoana laaja-alaisena ja monitieteisenä laitoksena maassamme ylläpitää ja kehittää kuluttajatutkimuksen strategista osaamista. Tutkimuskeskuksen toiminnan vaikuttavuuden keskeisiä pilareita ovat tutkimuksen korkea tieteellinen laatu, tutkimuksen ajankohtaisuus ja relevanssi sekä tutkimustiedon aktiivinen siirtäminen ja välittäminen sidosryhmä- ja toimijaverkostoon. Tutkimuskeskus osallistuu aktiivisesti sektoritutkimuksen neuvottelukunnan alaisuudessa toimiviin työryhmiin, joissa yhteistyössä kehitetään tutkimuksen vaikuttavuuden arviointia.

Vuodelle 2009 täsmennetyt tulostavoitteet on integroitu hallituksen politiikkaohjelmiin, valtioneuvoston päätöksiin sekä TEM:n ja muiden hallinnonalojen strategiaohjelmiin. Kuluttajatutkimuskeskus tuotti uutta tutkimustietoa keskeisistä TEM:n substanssistrategioista kuluttajapolitiikan linjauksiin, energia- ja ilmastopolitiikan tueksi sekä kysyntä- ja käyttäjälähtöisyyteen innovaatio-toiminnassa. Kuluttajien hyvinvoinnin laaja-alaisuuden sekä kuluttajahallinnon horisontaalisen laajentumisen vuoksi tutkimuksen teema-alueet integroituvat myös muilla hallinnonaloilla tapahtuvaan päätöksentekoon. Alkuvuoden toimintaa leimasi kysyntä- ja käyttäjälähtöisen tutkimuksen kasvava tarve. Tavoitteena oli pystyä tutkimuskonsortioissa sovittamaan yhteen tieteellisesti, yhteiskunnallisesti ja kaupallisesti merkitykselliset tavoitteet. Näissä myös onnistuttiin tuotoksia monipuolistamalla sekä laajentamalla edelleen sidosryhmä- ja konsortioyhteistyötä.

Kulutuksen megatrendit muokkaavat yhä enemmän yhteiskuntaa ja taloutta. Kulutuksen merkityksen ja varallisuuden kasvu sekä kodin teknologiset muutokset on tärkeää ottaa huomioon yhteiskuntaa muuttavina tekijöinä. Innovaatio toiminnan kysyntä- ja käyttäjälähtöisyyteen liittyvää tutkimusta hyödynnettiin tuotekehityksessä mm. elintarvike-, finanssi-, energia- ja palvelualoilla samoin kuin rakennusalaalla ja metsäteollisuudessa.

Laman myötä kuluttajien velkaantumiseen ja taloudenhallintaan liittyvät kysymykset ovat nousseet vahvasti esille, mikä näkyy myös tutkimuskysynnän kasvuna. Tutkimusta on jatkettu toimeentuloturvan perusteista sekä selvittämällä velkaantumisen, maksuhäiriöiden ja laman vaikutuksia kulutusyhteiskunnasta syrjäytymiseen. Erityisryhminä tarkasteluissa ovat olleet mm. nuoret ja lapsiperheet. Uusien finanssipalvelujen kehittämiseen on kaivattu käyttäjänäkökulmaa, sillä tutkimuksen mukaan kuluttajat ja finanssiyritykset puhuvat eri kieltä. Kuluttajien varallisuuden hallintaan kehitettiin tutkimuskonsortiossa palvelukonsepti, joka on siirtynyt finanssialalla kaupallistamisvaiheeseen.

Eettinen kulutus vahvistaa asemiaan ja on noussut merkittäväksi kestävän kulutuksen sisällöksi. Elintarvikkeista annettavaa informaatiota on tutkimuksessa kehitetty yritysten yhteiskuntavastuuta kuvaavaan muotoon. Elintarvikeyritykset ovat myös nopeasti hyödyntäneet tuotekehityksessään ja markkinoinnissa vastuullisuuden arviointiin kehitettyjä uusia välineitä. Edelleen kuluttajien näkemyksiä on viety julkisten palvelujen kehittämiseen. Julkisten terveystaluiden asiakkaiden laatukokemuksista tuotettiin tutkimustietoa tavoitteena kehittää terveystaluita kuluttajalähtöisesti. Asumisen konsepteja uudistavassa hankkeessa puolestaan todettiin tärkeäksi ottaa huomioon se, että kuluttajat hyväksyvät uudet ideat silloin, kun ne ovat helposti yhdistettävissä jo omaksuttuihin toimintatapoihin.

Kestävän kulutuksen tavoitelinjauksiin ja päästökaupasektorin ulkopuolisiin vähennystavoitteisiin liittyen valmistui kotitalouksille suunnattu ilmastopalautepalvelu. Euroopan laajuisessa konsortiossa KTK:n koordinoimaan hankkeeseen on koottu tutkijoita, yrittäjiä, kansalaisjärjestöjen ja julkisen sektorin edustajia luotaamaan perusteita ja edellytyksiä kehittää ja hyödyntää uusia energiateknologioita. Energiatohokkuutta voidaan tehostaa vain ottamalla kansalaiset mukaan muutoksen suunnittelijoiksi ja tekijöiksi.

Julkisessa keskustelussa kiinnostusta herättivät kulutuksen muutokseen ja ennakointiin, megatrendeihin sekä lamakulutukseen ja markkinoiden toimivuuteen liittyvät tutkimusteemat. Media on seurannut aktiivisesti myös KTK:n elintarvikkeiden hintaseurantaa sekä kaupan tutkimusta.

Kulutustutkimuksen teoreettiseen keskusteluun on tuotettu tietoa kuluttajien tekemien valintojen perusteista. On tärkeää tunnistaa, että tietämyksen lisäksi kuluttajien toimintaa ja arjen valintoja ohjaavat tarjonta, tavat, toimintaympäristö ja muut ihmiset. Kulutustottumusten muuttamiseen ja poliittisten keinojen valintaan tarvitaan tutkimustietoa sekä toimivista markkinoista että kuluttajien toiminnasta ja mahdollisuuksista vahvistaa yhteisöllisyyttä.

2 Toiminnallinen tuloksellisuus

2.1 Tuotokset, laadunhallinta ja palvelukyky

Tutkimuksia tehtiin tulossopimuksen mukaisilla neljällä teema-alueella: elinympäristö ja teknologia, julkiset ja yksityiset palvelut, kuluttajien talous sekä elintarviketalous ja ruokakulttuuri. Kaikilla teema-alueilla tutkimus tapahtuu laajoissa konsortioissa, joissa on mukana tiedon käyttäjiä julkiselta ja yksityiseltä sektorilta sekä tiedon tuottajia eri sektoritutkimuslaitoksista ja yliopistoilta. Hankkeet ovat käynnistyneet suunnitellusti ja edenneet sovitusti. Arvio on, että asetetut tulostavoitteet tullaan saavuttamaan toimintasuunnitelman mukaisesti.

E erityisen hyvin on onnistuttu tieteellisesti arvioidussa toiminnassa: alkuvuoden aikana julkaistiin 14 arvioitua artikkelia. Tulos ylittää jo tässä vaiheessa koko vuoden tulostavoitteen. Akateemisten luottamustehtävien ja esitelmien tavoitteista on myös jo valtaosa saavutettu. Keskeinen akateeminen areena oli Tampereella toukokuussa järjestetty kulutuksen tulevaisuutta käsitellyt kansainvälinen konferenssi. Tutkimushenkilöstö osallistui tieteellisen toimikunnan työhön ja artikkelien vertaisarviointiin sekä piti lisäksi seitsemän esitelmää.

Tulostavoitteiden toteutuminen 1.1.-30.6.2009, tuotokset ja laadunhallinta

	tulossopimus vuodelle 2009 lkm	toteuma 1.1.–30.6.2009 lkm	toteuma vuoden kokonaistavoitteesta %
kirjalliset tuotokset	100	39	39
- joista tieteellisesti arvioituja	10	14	140
esitelmät eri foorumeilla	100	83	83
- joista tieteelliset esitelmät	25	22	88
akateemiset luottamustehtävät	40	38	95
muu asiantuntijatoiminta	100	29	29
esiintyminen medioissa	150	64	43

Kuluttajatutkimuskeskus pitää yllä kehitysareenoita, joilla etsitään suuntaa tulevalle tutkimukselle. Vuoden alussa käynnistettiin Ilmastoareena. Kansainvälinen World Wide Views on Global Warming –hanke pyrkii kansalaisten voimaannuttamiseen. Hankkeessa kuullaan 38 maassa kussakin 100 kansalaisen muodostamien paneelien näkemyksiä, jotka välitetään kansallisten neuvottelijoiden kautta Kööpenhaminassa järjestettäviin kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin. Kuluttajatutkimuskeskus on hankkeen suomalainen partneri. Toinen käynnistynyt kehitysareena tähtää kuluttajien hyvinvointi-indikaattorien määrittämiseen sekä kuluttajien tyytyväisyyden ja politiikkatoimien arviointiin. Valon päivän seminaarissa tarkasteltiin mahdollisuuksia sovittaa yhteen kulutustutkimuksen tieteellisiä ja kaupallisia tutkimustavoitteita. Sidosryhmät osallistuivat aktiivisesti tapahtumaan.

2.2 Tehokkuus

Tehokkuutta parannettiin alkuvuonna seuraavasti:

- Tieteellisten artikkelien kirjoittamisen vertaistukea vahvistettiin työpajan avulla.
- Tutkimusosaamista vahvistettiin tuottamalla materiaalia osallistuvista tutkimusmetodeista.
- Tutkimusprojektien talouden ja suoritustietojen seuranta sekä raportointia kehitettiin palvelemaan projektihallintaa, tuloksellisuuden seuranta sekä esimiestyötä.
- Asianhallinnan sähköinen tietojärjestelmä (Tweb) otettiin käyttöön, järjestettiin koulutusta ja tuotettiin opastusmateriaalia.
- Puhelinvaihdopalvelut siirrettiin hallinnonalan yhteiseen palvelukeskukseen Kemijärvelle ja samalla siirryttiin vuokrapuhelimiin.
- IT-palveluiden ja -hankintojen osalta on toimittu yhteistyössä hallinnonalan kanssa.
- Talous- ja henkilöstöhallinnon palveluja siirretään 1.10.2009 hallinnonalan Mikkeliin palvelukeskukseen. Intensiiviset asiakkuusprojektit aloitettiin keväällä yhteistyössä palveluntuottajan ja Kuluttajaviraston kanssa.

3 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Toimet henkilöstöhallinnon alueella:

- Aloitettiin tutkimusryhmille tarkoitettu projektiosaamisen kehittämishanke. Esimiehille tarjottiin henkilökohtaista työnohjausta ja koko henkilöstölle tehtäväalueesta riippuen ammatillista koulutusta aiempien vuosien tapaan.
- Palkkausjärjestelmään kehitettiin henkilökohtaisen suorituksen arviointiin liittyvää osiota. Aloitettiin palkkausjärjestelmän läpinäkyvyyttä, palkkauksen kannustavuutta ja urasuunnittelua parantava kehittämistyö. Tulospalkkiojärjestelmän kehittämisestä sen sijaan luovutaan toistaiseksi. Tavoitteena on saada kannustavuus ja tuloksellisuuden palkinta integroiduksi nykyistä paremmin käytössä olevaan palkkausjärjestelmään.
- Lakisääteinen työpaikkaselvitys valmisteltiin yhteistyössä työterveyshuollon kanssa pohjaksi työsuojelun että työterveyshuollon toimintaohjelmille.

Henkilöstö osallistui alkuvuonna koulutukseen keskimäärin 3 pv/henkilö (koko vuoden tavoite 4,5 pv/henkilö). Lyhytaikaisia (1–3 pv) poissaoloja sairauden vuoksi oli alkuvuodesta 28 kpl (arvio koko vuodelle alle 51 pv). Koko vuodelle asetetut tavoitteet näyttävät toteutuvan.

4 Resurssit

Katsaus resurssien hallintaan:

- Maksullisen toiminnan tulotavoitteista on tuloutettu 58 % ja yhteisrahoitteisten toiminnan tuotoista 35 %, yhteensä 352 951 euroa. Useiden hankkeiden laskutus ajoittuu vuoden loppupuoliskolle totutusti. Valtion talousarvioon kirjattu tulotavoite 850 000 euroa saavutetaan varmasti. Rahoituksen saaminen tutkimushankkeille edellyttää pitkäjänteistä työskentelyä: vuoden 2010 hankesopimuksiakin on jo tehty noin 500 000 euron edestä. Henkilöstömenot näyttävät toteutuvan suunniteltuina. Budjetoiduista menoista on käytetty 51 %.

- Siirtyminen hallinnonalan palvelukeskuksen (Mikkeli) asiakkaaksi 1.10.2009 aiheuttaa huomattavaa ennakoimatonta kasvua toimintamenoihin loppuvuodesta. KTK esittää lisätalousarviota vuodelle 2009 arviolta 90 000 euroa sisältäen asiakkuusprojekteista syntyvät valtiokonttorin laskut (noin 75 000 euroa) ja arvion loppuvuoden palvelumaksuista (noin 15 000 euroa). Summaan ei sisälly oman henkilöstön työpanos asiakkuusprojekteissa.
- Henkilöresurssit toteutuvat tuottavuusleikkausten ja tehtyjen periaatepäätösten mukaisina. Toimintasuunnitelma perustuu 39 htv käyttöön. Tuottavuusohjelman mukainen henkilöstötavoite (37 htv) saavutetaan ministeriön kanssa sovitun mukaisesti joustavasti vuoden 2011 loppuun mennessä.